

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ

2018 – 2019 Eğitim – Öğretim Yılı

Anayasa Hukuku Final Sınavı Cevap Anahtarı

İkinci Öğretim Öğrencileri

31. 05. 2019

I. OLAY: Türkiye’de 31 Mart yerel seçimlerinden sonra İstanbul’da seçimin iptal edilmesi üzerine, beklenmedik şekilde ağır ekonomik kriz ortaya çıkmış, bunun üzerine Cumhurbaşkanı İstanbul’da bir ay süreyle olağanüstü hal ilan etmiştir. Olağanüstü hal ilan kararı, bir Cumhurbaşkanlığı kararı olarak aynı gün Resmi Gazete’de ilan edilmiş ve uygulamaya sokulmuştur. Türkiye ağır ekonomik kriz nedeniyle ilan ettiği olağanüstü hali Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine bildirerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ndeki mülkiyet hakkına ilişkin hükümleri askıya aldığını bildirmiştir. Cumhurbaşkanı, ekonomik hayata ilişkin birtakım sınırlamalar içeren olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı kararnamesini Resmi Gazete’de yayımlamıştır. Bu kararnamede, 31 Mart seçimlerinden sonra ve seçimin iptal edilmesinden önceki dönemde, ekonomik krize yol açacak şekilde yüklü miktarda döviz alıp-satanlara cezai müeyyideler getirilmiştir. Muhalefet partisi geçmişe dönük cezalandırma yapılamayacağı gerekçesiyle olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı kararnamesine karşı Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmıştır.

Sorular

1. Olağanüstü yönetim usulleri bakımından 2017 Anayasa değişikliği öncesi ile sonrasındaki hukuki rejimi karşılaştırmız. Olaydaki olağanüstü hal ilan usulünün Anayasaya uygun olup olmadığını değerlendiriniz. (15 puan)

Cevap: 1982 Anayasası’nın ilk halinde, olağanüstü yönetim usulleri başlığı altında 119. ve 120. maddelerde "Olağanüstü haller", 122. maddesinde ise "Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali" olmak üzere iki tür olağanüstü yönetim usulüne yer verilmiştir. Olağanüstü haller de 119. maddede "Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilânı", 120. maddede "şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı" şeklinde iki farklı türde düzenlenmiştir. Yeni düzenlemede ise sıkıyönetim kaldırılmış, Anayasa’nın 119. maddesi altında her iki tür olağanüstü yönetim biçimini içine alacak şekilde, "Olağanüstü hal yönetimi" tek maddede yer verilmiştir. Yeni düzenleme ile

olağanüstü yönetim usulleri için geçerli tüm sebepler, olağanüstü hal yönetimi altında birleştirilmiştir. Bu kapsamda, sıkıyönetim ilan sebepleri de olağanüstü hal ilan sebebi haline gelmiştir. (5 puan)

Daha önceki düzenlemede, olağanüstü hal kararını, “Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu” almaktaydı. Anayasa’nın 120. maddesinde düzenlenen olağanüstü hal ilan kararında tek fark, “Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra” olağanüstü hal ilan etmesiydi. Milli Güvenlik Kurulunun görüşü bağlayıcı olmamakla birlikte, Anayasa’nın emredici hükmü nedeniyle, görüşüne başvurulması gerekmekteydi. Yeni düzenlemede ise, olağanüstü hal ilan yetkisi tek başına Cumhurbaşkanı’na verilmiştir. Milli Güvenlik Kurulundan görüş olma usulü tamamen kaldırılmıştır. Anayasa’nın değişiklikten önceki 121. maddesinde her iki olağanüstü hal durumu için ortak hükümlere yer verilmiştir. Anayasa’nın 119 ve 120 nci maddelerinde düzenlenen ortak usul yeni düzenlemede aynen korunmuştur. Anayasa’nın 119. maddesine göre, “Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur”. (5 puan)

Olayımızda Cumhurbaşkanı ağır ekonomik kriz nedeniyle olağanüstü hal ilan etmiştir. Anayasa’nın 119. maddesinde “ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması” olağanüstü hal ilan sebepleri arasında sayıldığından, sebep unsuru bakımından Anayasa’ya aykırılık söz konusu değildir. Olağanüstü hal ilan yetkisi tek başına Cumhurbaşkanına ait olduğundan yetki unsur bakımından da Anayasaya aykırılık yoktur. Ancak, Anayasa’nın 119. maddesinde, “Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur” denildiği halde TBMM’nin onayına sunulmaması Anayasaya aykırılık oluşturmaktadır. (5 puan)

2. Olağanüstü hallerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine ilişkin 1982 Anayasası’nın getirdiği ölçütleri açıklayınız. Türkiye’nin Avrupa Konseyine yaptığı bildirimini bu çerçevede değerlendiriniz. **(15 puan)**

Cevap: 1982 Anayasası’nın 15. maddesinde olağanüstü hallerde temel hak ve hürriyetlerin sınırlama rejimi düzenlenmiştir. Bu maddede, öngörülen koşullar şunlardır: Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerin varlığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükleri ihlâl etmemek, durumun gerektirdiği ölçüde tedbirler almak ve olağanüstü hallerde bile belirli haklarla

dokunmamaktır. Temel hak ve özgürlüklerin olağanüstü hal gerekçesiyle sınırlandırılması için öncelikle, olağanüstü hal ilanını haklı kılabilecek sebeplere dayalı bir olağanüstü hal ilanının resmi olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Resmi ve aleni bir şekilde olağanüstü hal ilan edilmeden, özgürlüklere ilişkin güvenceler askıya alınamaz. İkincisi, Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı önlemler alınabilmesi, "milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklerle aykırı olmama" koşuluna bağlanmıştır. Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler içine öncelikle milletlerarası "hukukun genel ilkeleri", sonra da Devletin taraf olduğu "sözleşmelerden doğan yükümlülükler" girmektedir. Olağanüstü hallerde temel hak ve özgürlüklerin ancak, "durumun gerektirdiği ölçüde" sınırlandırabileceği öngörülmüştür. Son olarak, Anayasa'nın 15. maddesinin 2. fıkrasında olağanüstü hallerde bile dokunulamayacak haklar sayılmıştır. Bu haklar olağanüstü hallerde dahi sınırlandırılmaz. (10 puan)

Türkiye ağır ekonomik kriz nedeniyle ilan ettiği olağanüstü hali Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine bildirerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki mülkiyet hakkına ilişkin hükümleri askıya aldığı bildirilmesi Anayasaya uygundur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma" kenar başlıklı 15. maddesi, Taraf Devletlere, istisnai koşullarda, Sözleşme kapsamındaki belirli hak ve özgürlükleri koruma yükümlülüklerini geçici, kısıtlı ve denetimli bir şekilde askıya alma imkânı sunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesinin 3. fıkrasında taraf devletlerce resmen ilan edilen olağanüstü halin, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine bildirilme yükümlülüğü getirilmiştir. Uluslararası sözleşmeler kapsamında yapılacak bildirimlerde, "alınan tedbirler, tedbirlerin gerekçeleri ve tedbirlerin sona ereceği tarih" yer almalıdır. (5 puan)

3. Olağan ve olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı kararnameleri arasındaki farkları yazınız. Olayda ilan edilen Olağanüstü hal cumhurbaşkanlığı kararnamesini ve açılan davanın Anayasaya uygun olup olmadığını değerlendiriniz. **(20 puan)**

Cevap: *Olağan ve olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ortak özelliği, her iki işlemin de tek başına Cumhurbaşkanlığı tarafından kabul edilmesidir. Ancak iki işlem hukuki nitelik olarak birbirinden ayrılmaktadır. Olağanüstü cumhurbaşkanlığı kararnameleri kanun hükmünde kabul edilirken, olağan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri kanun hükmünde değildir. Düzenleme alanı olarak, olağanüstü hal cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile sadece Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen mutlak haklar sınırlandırılmaz. Bunun dışında her konuda*

olağanüstü CBK'lar ile düzenleme yapılabilir. Olağan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile münhasıran kanunla düzenlenen alanlarda düzenleme yapılamaz. Olağanüstü hal CBK'ları üç ay içinde TBMM'de görüşülüp karara bağlanmaması halinde kendiliğinden yürürlükten kalkar. Olağan CBK'lar ise TBMM'nin onayına tabi değildir. Olağanüstü CBK'lar Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenemezken; olağan CBK'lar Anayasa Mahkemesi'nin denetimine açıktır. (10 puan)

Olayda, Cumhurbaşkanı, ekonomik hayata ilişkin bir takımı sınırlamalar içeren olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı kararnamesini Resmi Gazetede yayımlamıştır. Yeni düzenlemede üç ay içinde TBMM'de görüşülme şartı getirildiğinden, kararnamenin Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesinde Anayasa'ya aykırılık söz konusu değildir. Bu kararnamede 31 Mart seçimlerinden sonra ve seçimin iptal edilmesinden önceki dönemde ekonomik krize yol açacak şekilde yüklü miktarda döviz alıp-satanlara cezai müeyyideler getirilmesi, Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen "suç ve cezalar geçmişe yürütülemez" hükmüne aykırılık oluşturmaktadır. Muhalefet partisi geçmişe dönük cezalandırma yapılamayacağı gerekçesiyle olağanüstü hal Cumhurbaşkanlığı kararnamesine karşı Anayasa Mahkemesine iptal davası açamaz. Çünkü olağanüstü Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine karşı Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmaz. (10 puan)

II. OLAY: Yüksek enflasyon ve cari açıkla mücadele edilebilmesi için anayasa değişikliği yapılmasının şart olduğunu düşünen 250 milletvekili, 1982 Anayasası'nın piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesine ilişkin 167. ve 168. maddelerinde değişiklik yapılması amacıyla hazırladıkları teklifi Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) sunmuşlardır. 20 Mayıs 2019'da Genel Kurulda teklifin tümü hakkında görüşme açılmış ve 310 milletvekilinin olumlu oyuyla teklifin maddelerine geçilmiştir. Sonrasında ise teklifte yer alan maddelerden birincisi 370 ve ikincisi 305 olumlu oy almıştır. 21 Mayıs 2019'da teklif için ikinci görüşme başlamıştır. İkinci görüşmenin başında, teklifte yer alan her iki madde ayrı ayrı oylanmış ve 420 olumlu oy ile iki madde de kabul edilmiştir. Ardından teklifin tümü oylanmış ve 450 milletvekilinin oyuyla değişiklik teklifinin tümü kabul edilmiştir. Teklif, kabulün ardından onaylanması amacıyla Cumhurbaşkanı'na gönderilmiş; Cumhurbaşkanı ise bir daha görüşülmek üzere teklifi parlamentoya geri göndermiştir. Sonrasında ise TBMM geri gönderilen anayasa değişikliği kanununu 390 milletvekilinin oyuyla aynen kabul etmiştir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı anayasa değişikliği kanununu onaylayarak Resmi Gazete'de yayımlamıştır.

Ekonomideki sorunların yalnızca anayasa değişikliği ile çözülemeyeceğini düşünen TBMM, çeşitli kanunlarda da değişiklikler yapmıştır. Bu çerçevede, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) para sahteciliği yaptırım altına alan 197. maddesi de değiştirilmiş; sahte para üreten kişilerin müebbet hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Yeni düzenleme uyarınca, *“Memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavülde bulunan parayı, sahte olarak üreten, ülkeye sokan, nakleden, muhafaza eden veya tedavüle koyan kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”* Değişikliklerin yürürlüğe girmesinden sonra, atölyesinde sahte para basarken yakalanan A hakkında ceza davası açılmıştır. Davada A'nın sahte para basma suçu sebebiyle müebbet hapis cezası ile cezalandırılması talep edilmiştir. Bu talebe karşı A'nın avukatı B, sahte para basma fiilinin cinayet gibi ağır bir suçla aynı cezaya çarptırılmasını öngören TCK'nın 197. maddesinin ve müebbet hapis cezası öngören kasten öldürme suçuna ilişkin 81. maddenin temel anayasal ilkelere aykırı olduğunu belirtmiş; Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine mahkeme dosyayı Anayasa Mahkemesine göndermiştir. Anayasa Mahkemesinin bu başvuruya ilgili olarak 1 yıl geçmesine rağmen herhangi bir karar vermemesi üzerine, A'nın sahte para basma suçundan müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine B, Anayasa Mahkemesinden cevap gelmeden mahkûmiyet hükmü verilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Sorular

1. Anayasa değişiklik süreci 1982 Anayasası'nda öngörülen usule uygun olarak tamamlanmış mıdır? Değerlendiriniz. **(15 puan)**

Cevap: 1982 Anayasası'nın 175. maddesi uyarınca, *“Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.”* Olayda anayasa değişiklik teklifi 250 milletvekili tarafından sunulmuştur. Söz konusu sayı üye tamsayısının üçte biri olan 200'den fazla olduğu için teklif yeterli sayıda milletvekili tarafından sunulmuştur. **(3 puan)**

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanun tekliflerinin ivedilikle görüşülmemesi gerekmektedir. TBMM İçtüzüğü'nün 93. maddesi uyarınca, “Anayasa değişiklik teklifleri, diğer kanun tekliflerinin görüşülmesindeki usule tabidir. Ancak, bu teklifler Genel Kurulda iki defa

görüŖülür. İkinci görüşmeye, birinci görüşmenin bitiminden kırksekiz saat geçmeden başlanamaz.” Olaya bakıldığında, teklifin birinci görüşmeleri 20 Mayıs 2019’da, ikinci görüşmeleri ise 21 Mayıs 2019’da gerçekleştirilmiştir. İkinci görüşme 48 saat geçmeden gerçekleştirildiğinden ivedilikle görüşme yasağına uyulmamıştır. (2 puan)

Anayasa’nın aynı maddesi uyarınca, anayasa değişikliği öngören kanunun üye tamsayısının en az beşte üçünün oyuyla kabul edilmesi gerekmektedir. Kanunun beşte üç ile üçte iki çoğunluk arasında kabulü halinde Cumhurbaşkanı kanunu onaylama yetkisine sahip olmayıp halk oylamasına sunabilir. Teklifin üçte ikiden fazla oy alması halinde ise Cumhurbaşkanı kanunu halkoylamasına sunma ve onaylama yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanı anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşölmek üzere TBMM’ne geri gönderebilir. Geri gönderilen kanunun en az üçte iki çoğunluk ile kabul edilmesi halinde Cumhurbaşkanı kanunu halkoylamasına sunabileceğı gibi onaylayabilir. Geri gönderildikten sonra üye tam sayısının beşte üçünden fazla ancak üçte ikisinden az sayıyla kabul edilen tekliflerin ise onaylanması mümkün olmayıp halkoylamasına sunulması gerekmektedir. Anayasa değişiklikleri iki defa görüşöldüğünden karar yeter sayıları ikinci görüşmede aranmaktadır. İlk görüşmede maddelerden birisi beşte üçten az oy olsa da bu durum ikinci görüşmelere geçilmesine engel değildir. İkinci görüşmede ise teklifte yer alan her iki madde ayrı ayrı oylanmış ve 420 olumlu oy ile iki madde de kabul edilmiştir. Ardından teklifin tümü oylanmış ve 450 milletvekilinin oyuyla değişiklik teklifinin tümü kabul edilmiştir. Dolayısıyla anayasa değişikliğine ilişkin kanun üye tamsayısının üçte ikisinden fazla bir sayıyla kabul edilmiştir. Teklif, kabulün ardından onaylanması amacıyla Cumhurbaşkanı’na gönderilmiş; Cumhurbaşkanı ise bir daha görüşölmek üzere teklifi parlamentoya geri göndermiştir. Sonrasında ise TBMM geri gönderilen anayasa değişikliği kanununu 390 milletvekilinin oyuyla aynen kabul etmiştir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı anayasa değişikliği kanununu onaylayarak Resmi Gazete’de yayımlamıştır. Göröldüğü üzere, geri göndermeden sonra anayasa değişikliğine ilişkin kanun üye tamsayısının üçte ikisi ile beşte üçü arasında bir sayıyla kabul edilmiştir. Bu durumda Cumhurbaşkanı’nın anayasa değişikliğine ilişkin kanunu onaylama yetkisi bulunmayıp halkoylamasına sunması gerekmektedir. Sonuç olarak anayasa değişiklik süreci 1982 Anayasası’nda öngörölen usule uygun olarak tamamlanmamıştır. (10 puan)

2.

a. B tarafından işletilmek istenen denetim yolunun koşulları çerçevesinde olayı değerlendiriniz. (15 puan)

Cevap: 1982 Anayasası'nın mevcut hükümlerine göre anayasaya aykırılık iddiasının iki şekilde ileri sürülebilmesi mümkündür. Birincisi, 1982 Anayasası'nın 150. maddesinde düzenlenen, belirli sayıda milletvekili ve bazı organlara tanınan iptal davası yoludur. İkincisi ise 1982 Anayasası'nın 152. maddesinde düzenlenen, bir mahkemede görülmekte olan bir davada uygulanacak olan normun anayasaya aykırı olduğu iddiası karşısında mahkemenin bu iddiayı ciddi bularak Anayasa Mahkemesine taşınması şeklindeki itiraz yoludur. Olayda bir mahkemede görülmekte olan davada anayasaya aykırılık ileri sürüldüğünden somut norm denetimi (itiraz yolu) söz konusudur. Bu yolda, bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak hükmü kendiliğinden Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin (AYM) bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır. Bu çerçevede itiraz yolunun koşulları şunlardır:

Bakılmakta olan bir dava olmalıdır. Yargı yoluyla çözümlenmekte olan her iş birer davadır. Yöntemine uygun olarak açılmış, başlamış ve yürütülmekte olan her yargılama, görülmekte olan davadır. Bu durumda sonuçlanmış bir dava dolayısıyla Anayasa Mahkemesine itiraz yoluna başvurulamaz. Fakat Anayasa Mahkemesine yapılan başvurudan sonra dava bir nedenle ortadan kalksa dahi, Anayasa Mahkemesi anayasaya aykırılık incelemesine devam edecektir. Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin kararında, "(...) Bu itibarla, dava mahkemelerinde itiraz yoluna başvurma kararı alınarak bu yol işlemeye başladıktan sonra, ne mahkeme ve ne de taraflar işlemeye başlayan bu düzeni durdurmaya yetkili değillerdir. Sonradan doğacak hukuki durumlar, Anayasa Mahkemesi'ndeki çalışmayı etkilemeyeceğinden, dava mahkemesindeki davadan davacının feragat etmiş olması, başlamış olan Anayasaya uygunluk denetiminin sonuçlandırılmasına engellik edemez." diyerek bu hususu belirtmektedir (Bkz. E.1981/10, K.1983/16, K.t. 8/12/1983). Davaya bakmakta olan bir "mahkeme" olmalıdır. AYM'nin kararlarında mahkeme, bir davaya bakmakta olan, hâkim niteliğindeki kişilerden kurulu, yargı yetkisine sahip, taraflar arasındaki uyuşmazlığın esasını çözümlleyen merci olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan davaya bakmakta olan mahkemenin, "(...) adli, askerî veya idarî dâvalara bakan ve bu dâvalarda nihai hüküm vermek suretiyle anlaşmazlıkları çözümlleyen her derecede" olması mümkündür. (Bkz. E. 1964/51, K.1965/3, K.t. 12/1/1965). Davada uygulanacak olan bir kanun ya da kararname hükmü olmalıdır. Davada uygulanabilir nitelikte olmayan hükümler somut norm denetimine konu olmaz. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtildiği üzere, davaya uygulanacak kural, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki

yapacak nitelikteki kuralları ifade etmektedir (Bkz. E.2006/114, K.2006/81, K.t. 5/9/2006). Mahkeme, uygulanacak hükmü anayasaya aykırı görmeli veya aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varmalıdır. Uyuşmazlığa ilişkin davanın görülmesi esnasında ilgili mahkeme kendiliğinden veya davaya taraf olanların talebi üzerine, anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa AYM önünde itiraz davası açabilir. Bu bakımdan anayasaya aykırılık iddiasının hukuken savunulabilir (ilgili bilgi ve belgelerle desteklenebilir) nitelikte olması gerekmekte olup yalnızca tarafların iddiası itiraz yolunun işletilebilmesi bakımından yeterli değildir. Anayasaya aykırılık iddiasının mahkeme tarafından ciddi görülmemesi halinde aykırılık iddiası üst derece mahkemesi tarafından esas hükümle birlikte karara bağlanır. (5 puan)

Olayda, devam eden bir yargılamada, yetkili ve görevli olan mahkemede açılmış bir dava bulunmaktadır. A'nın avukatı B, sahte para basma fiilinin cinayet gibi ağır bir suçla aynı cezaya çarptırılmasını öngören TCK'nın 197. maddesinin ve müebbet hapis cezası öngören kasten öldürme suçuna ilişkin 81. maddenin temel anayasal ilkelere aykırı olduğunu belirtmiştir. Davada uygulama kabiliyeti olan kurallar için somut norm denetimi yoluna başvurulabileceğinden davada uygulanma imkanı olmayan kasten öldürmeye ilişkin 81. maddenin anayasaya uygun olup olmadığının incelenmesi mümkün değildir. Davada uygulanan 197. maddenin ise davada uygulanabilir norm olduğu şüphesizdir. Bu kuralın anayasaya aykırı olduğuna yönelik iddianın ciddi bulunması veya mahkemenin kendiliğinden bu kanaate ulaşması halinde somut norm denetimi işletilebilir. Olayda da mahkeme dosyayı Anayasa Mahkemesine göndermiştir. (10 puan)

b. B'nin, Anayasa Mahkemesinden cevap gelmeden mahkûmiyet hükmü verilmesinin hukuka aykırı olduğu yolundaki iddiası yerinde midir? Tartışınız. (5 puan)

Cevap: 1982 Anayasası'nın somut norm denetimini düzenleyen 152. maddesi uyarınca, "Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır." Görüldüğü üzere, somut norm denetimi yoluna başvuru mahkemelerin Anayasa Mahkemesinin kararını beklemeleri gereken süre beş aydır. Olayda, Anayasa Mahkemesinin başvuruya ilgili olarak 1 yıl geçmesine rağmen herhangi bir karar vermemesi üzerine, A'nın sahte para basma suçundan müebbet hapis cezası

ile cezalandırılmasına karar verilmesi söz konusudur. Beş aydan fazla bir süre beklendiği için mahkemenin karar vermesinde bir mahzur bulunmamaktadır. Bu durumda B'nin, Anayasa Mahkemesinden cevap gelmeden mahkûmiyet hükmü verilmesinin hukuka aykırı olduğu yolundaki iddiasının yerinde olmadığı söylenebilir. (5 puan)

3. TCK'nın 197. maddesinin anayasaya aykırı olduğu iddiası ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi ne yönde karar vermiş olabilir? 1982 Anayasası'ndaki mevcut düzenlemeler ışığında tartışınız. (15 puan)

Cevap: Olayda, TCK'nın 197. maddesinin anayasaya aykırılık iddiası ile ilgili Anayasa Mahkemesinin ne yönde karar vermiş olabileceği sorulmaktadır. Söz konusu düzenleme uyarınca, "Memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavülde bulunan parayı, sahte olarak üreten, ülkeye sokan, nakleden, muhafaza eden veya tedavüle koyan kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır." Görüldüğü üzere, düzenlemede sahte para basma suçunun ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmekte, kişi hürriyetine yönelik oldukça ağır bir sınırlama düzenlenmektedir.

Temel hak ve özgürlüklerin kamu yararı amacıyla sınırlanması mümkün olmakla birlikte, sınırlamaların 1982 Anayasası'nda öngörülen koşullara uygun olması gerekmektedir. Zira Anayasanın 2. maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir. Anayasa Mahkemesinin de belirttiği üzere, "Hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir." (Bkz. AYM, E. 2017/158, K. 2018/89, K.t. 06/09/2018) Bu çerçevede hukuk devleti, hak ve özgürlüklere sınırlama getirirken ölçülü olmak zorundadır. Anayasanın 13. maddesinde de belirtildiği üzere, "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." Hem hukuk devletine ilişkin 2. madde hem de temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına yönelik 13. madde, hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülü olmasını gerektirmektedir. Anayasa Mahkemesinin de belirttiği üzere, "Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli

olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin gerekli olmasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.” (Bkz. AYM, E. 2016/196, K. 2018/34, K.t. 28/03/2018) ngrlen tedbirin ulaşılmak istenen kamu yararı karşısında kişiye olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemeyecektir. Sahte para basma suçunun müebbet hapis cezası ile cezalandırılması, elde edilecek yarar bakımından elverişli ve gerekli sayılabilirse de bu suçu işleyen kişinin hürriyetine yönelik müdahale ile amaç arasında orantısızlık olduğu söylenebilir. Bu durumda Anayasa Mahkemesi, TCK’nın 197. maddesini ölçülülük ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edecektir. (15 puan)